

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Міністерства освіти і науки,
Молоді та спорту України
29 березня 2012 року № 384

Форма № Н-3.03

**Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»
Кафедра туристичного та готельного бізнесу**

СПЕЦІАЛІЗОВАНИЙ ТУРИЗМ

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА

для студентів за напрямом підготовки:

6.140103 “Туризм”

Полтава – 2015

Автор: доцент кафедри туристичного та готельного бізнесу, к.геогр.н.,
доцент Логвин М.М.

Рецензенти:

Дудник І. М., д. геогр. н., професор кафедри країнознавства
і туризму Інституту міжнародних відносин Національного авіаційного
університету

Федій О.А., к. пед. н., доцент кафедри географії та
краєзнавства Полтавського державного педагогічного університету ім.
В. Г. Короленка

*Навчальна програма
обговорена та схвалена на засіданні
кафедри туристичного та готельного бізнесу
1 вересня 2015 р., протокол №1*

Зав. кафедри _____ д.е.н., проф. Скляр Г.П.

“УЗГОДЖЕНО”

Голова науково-методичної групи
з напряму підготовки 6.140103 “Туризм”

_____ д. е. н., проф. Скляр Г.П.

“ _____ ” _____ 2015 р.

“СХВАЛЕНО”

Голова науково-методичної Ради університету

_____ д.е.н., проф. Рогоза М.Є.

“ _____ ” _____ 2015 р.

ВСТУП

Мета навчальної дисципліни “Спеціалізований туризм” полягає в оволодінні основами теорії і практики розвитку та функціонування лікувально-оздоровчого, спортивно-оздоровчого, релігійного туризму та паломництва, сільського зеленого, туризму, екологічного, подієвого, круїзного та екстремального видів туризму. Актуальним є виховання морально-вольових, психологічних якостей для оволодіння знаннями та практичними навичками організації та проведення туристських заходів та нескладних спортивних походів.

Завдання навчальної дисципліни – надати студентам знання, вміння та навички необхідні для: 1) визначення основних ознак і застосування лікувально-оздоровчих послуг; 2) характеристики видів курортів та їх можливостей практичного використання; 3) роботи з туристською групою в умовах природного середовища на маршрутах різної категорії складності з урахуванням вікових, фізичних та інших особливостей учасників; 4) забезпечення безпеки туристських походів; 5) підготовки людини до виживання в складних та екстремальних природних ситуаціях; 6) використання сакрально-релігійних об’єктів як у культурно-пізнавальні, так і оздоровчих цілях; 7) використання у туристичній роботі екологічних стежок, мереж, об’єктів; 8) доцільного застосування різноякісних подій для туристичної сфери; 9) оцінки ролі круїзного туризму у туристичній індустрії; 10) виявлення особливостей використання подій для туризму у світі та Україні; 11) вивчення соціально-економічних передумов розвитку спеціалізованого туризму Україні; 12) методики розрахунку конкурентоспроможності даного туристичного продукту.

Загальний об’єкт навчальної дисципліни – туристична індустрія (сфера) як складова світового господарства та сукупність окремих (спеціальних) видів туризму, що тісно пов’язані між собою та мають специфіку функціонування через відносну немасовість, значні фінансові витрати, підвищений ризик, особливі умови подорожування.

Предмет навчальної дисципліни – дослідження особливостей розвитку та організації спеціальних видів туризму у світі та окремих його регіонах, в тому числі, Україні. В процесі вивчення спеціалізованих видів туризму студенти повинні, по-перше, отримати теоретичні знання, пов’язані з особливостями розвитку і

функціонування даних видів туризму та їх макрорегіональних відмінностей; по-друге, отримати навички аналізу впливу впливу соціально-економічних та психологічних факторів на розвиток і організацію спеціальних видів туризму; по-третє, вміти аналізувати різні інформаційні джерела, пов'язані з проблемами та організацією спеціальних видів туризму у світі та Україні.

В результаті вивчення дисципліни студенти повинні **знати**:

- теоретичний матеріал відповідно програми;
- законодавчу базу, функції, систему управління туризмом;
- зміст і особливості різновидів туризму;
- ресурсну базу для розвитку спеціальних видів туризму;
- організаційні засади проведення туристичної роботи;
- вимоги до безпеки туристичної діяльності;
- об'єкт, предмет і метод курортології та рекреаційної діяльності, її понятійно-категоріальний апарат;
- головні види рекреації і курортної справи;
- розуміти значення оздоровчо-відновлювального туризму у життєдіяльності суспільства;
- мати уявлення про сучасний стан і перспективи оздоровчо-відновлювального туризму в Україні;
- основи поведінки при екстремальних ситуаціях, що виникають у спортивно-оздоровчому туризмі;
- туристичну цінність сакрально-релігійних об'єктів у світі та Україні;
- специфіку розвитку і функціонування сільського зеленого туризму у окремих регіонах світу та Україні;
- туристичні особливості екологічних стежок, мереж, об'єктів;
- основні події економічного, політичного, релігійного, культурного, спортивного характеру, які використовуються з туристичною метою;
- основні регіони морських та річкових туристичних круїзів;
- основні регіони поширення та функціонування пригодницького та екстремального туризму.

В результаті вивчення дисципліни студенти повинні **вміти**:

- вільно орієнтуватись у законодавчо-нормативній базі туристичної діяльності;

- організувати окремі види туристичної роботи;
- прогнозувати можливі загрози та забезпечувати максимум безпеки при заходах зі спеціальних видів туризму;
- організувати туристичні походи з різних видів туризму;
- правильно себе поводити у критичних ситуаціях, що можуть виникнути у туристичних заходах;
- виживати в екстремальних умовах втрати їжі, води, спорядження;
- надавати першу (долікарську) медичну допомогу;
- практично використовувати цінність сакральних-релігійних об'єктів, особливо в Україні;
- довести до потенційних туристів значення сільського зеленого туризму;
- використовувати для туризму екологічні об'єкти;
- застосовувати для туризму події релігійного, політичного, спортивного, культурного значення;
- пропонувати найкращий туристичний продукт для морських і річкових круїзів;
- оцінювати ризики різних видів екстремального туризму.
- застосовувати у практичній діяльності новітні організаційно-правові та соціально-економічні аспекти функціонування спеціальних видів туризму.

Програма передбачає проведення лекційних і семінарських занять та самостійну роботу студентів над засвоєнням навчального матеріалу. Дисципліна “Спеціалізований туризм” має логічні взаємозв'язки з такими навчальними дисциплінами як “Туризмознавство”, “Історія туризму”, “Рекреаційні комплекси світу”, “Географія туризму”, “Туристичне країнознавство”, “Сільський зелений туризм”, “Міжнародні економічні відносини”.

ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ ЗА ЗМІСТОВИМИ МОДУЛЯМИ ТА ТЕМАМИ

МОДУЛЬ І

Особливості використання спеціальних видів туризму для оздоровчо-відновлених функцій населення.

Тема 1. Лікувально-оздоровчий туризм.

Здоров'я – основне багатство людини. Суб'єктивні та об'єктивні фактори, що впливають на здоров'я населення. Програма ВООЗ “Охорона здоров'я здорової людини” (Копенгаген, 2003). Сутність та становлення лікувального туризму. Роль курортів у зміцненні здоров'я людини. Формування лікувального і курортного туризму.

Місце лікувального туризму у класифікації міжнародного туризму. Курорти, їх роль у зміцненні здоров'я і розвитку лікувального туризму. Курорти та їх типологія. Всесвітньо відомі лікувальні курорти. Основні методи лікування і оздоровлення, що застосовуються на сучасних європейських курортах.

Аналіз (характеристика) туристичних фірм на сучасному туристському ринку лікувального туризму. Засоби розміщення у лікувальному туризмі. Фізико-географічні фактори і ресурси лікувального туризму. Природні лікувальні ресурси.

Історія курортної справи в Україні. Географія курортів у далекому зарубіжжі. Характеристика країн СНД, Прибалтики та Грузії в контексті розвитку лікувально-оздоровчого туризму. Географія курортів України.

Тема 2. Спортивно-оздоровчий туризм.

Характеристика основних видів спортивно-оздоровчого туризму. Базова (географічна) підготовка туриста. Психологічний клімат у туристській групі. Управління конфліктною ситуацією та вирішення конфліктів.

Спорядження та базування. Медичні вимоги до учасника

туристського походу. Основні прийоми і правила надання першої медичної допомоги. Фактори небезпеки виникнення екстремальних ситуацій у туристському поході. Психологічний та медичний аспекти екстремальних ситуацій і катастроф. Втрата продуктів. Голод. Втрата спорядження. Холод. Укриття. Втрата води. Спекта і спрага. Навички виживання.

Принципи розробки туристських маршрутів. Пересування в польових умовах. Особливості пересування по пересічній місцевості. Водні перешкоди. Пересування транспортом.

Туристське спорядження. Базування. Харчування в туристському поході. Туристське кострове і кухонне спорядження. Багаття. Перша медична допомога в туристському поході.

Основні правила поведінки в екстремальних ситуаціях. Фактори небезпеки виникнення екстремальних ситуацій у туристському поході. Аварійне спорядження і сигнали лиха. Охорона природи під час туристського походу.

Тема 3. Релігійний туризм та паломництво.

Визначення і різновиди релігійного туризму. Релігійний туризм та паломництво. Види і особливості паломництва. Релігійний туризм екскурсійно-пізнавальної спрямованості. Індустрія релігійного туризму. Структура релігії. Типологія сучасних релігій.

Релігійний туризм у християнстві. Основи віровчення християнства. Православна церква. Православне паломництво. Релігійні центри в Україні і країнах СНД. Найбільш відомі монастирі Української православної церкви в Україні. Зарубіжні православні центри, монастирі і храми РПЦ. Християнські святині і Свята земля.

Релігійний туризм в ісламі. Історія виникнення і основи віровчення ісламу. Догмати ісламу. Територія поширення ісламу. Хадж в Мекку.

Релігійний туризм у буддизмі. Виникнення і основи віровчення буддизму. Буддійські свята і церемонії. Поширення буддизму. Особливості і історія паломництва у буддизмі. Класифікація святих місць буддизму в Індії і Непалі. Паломницькі центри буддизму в Індії, Непалі, Тибеті. Інші паломницькі центри буддизму.

Тема 4. Сільський зелений туризм

Сутність сільського зеленого туризму. Сільський зелений туризм і агротуризм. Сплітка сприяння сільському зеленому туризму. Категоризація зелених садиб. Соціально-економічне значення розвитку сільського зеленого туризму. Географія регіонів та країн розвитку сільського зеленого туризму у світі та Україні. Перспективи розвитку сільського зеленого туризму в Україні.

МОДУЛЬ II **Спеціальні види туризму** **пізнавально-екстремального спрямування.**

Тема 5. Екологічний туризм.

Передумови зародження екологічного туризму. Дія туризму на природні комплекси. Визначення екологічного туризму. Ознаки екологічного туризму. Види екологічного туризму. Національні парки, заповідники і резервації. Засоби розміщення і екологічний туризм.

Тема 6. Подієвий туризм.

Тематичні види подієвого туризму. Національні фестивалі і свята. Тетралізовані шоу. Фестивалі кіно і театру. Гастрономічні фестивалі. Фестивалі виставок і квітів. Покази мод. Аукціони. Фестивалі музики і музичні конкурси. Спортивні події. Політичні, релігійні, культурні, науково-освітні та інші події.

Тема 7. Круїзний туризм.

Історія розвитку морських подорожей. Сучасний поділ водного транспорту. Становлення круїзної індустрії в кінці XX ст. Морські круїзи. Критерії класифікації морських круїзних суден. Основні

регіони морських круїзів. Круїзні маршрути в Карибському басейні.

Річкові круїзи. Особливості річкових круїзів. Основні річкові круїзні маршрути у світі і Україні.

Тема 8. Пригодницький та екстремальний туризм.

Поняття про пригодницький та екстремальний туризм. Фактори ризику в екстремальному туризмі. Особливості екстремального туризму. Класифікація екстремального туризму. Заходи безпеки для учасників екстремальних турів.

Водні (підводні) види екстремального туризму. Вейкбордінг. Водні лижі. Віндсерфінг. Серфінг. Каякінг. Рафтинг.

Наземні види екстремального туризму. Маунтінбайкінг. Спелеотуризм. Спелестотуризм. Х гонки.

Гірські види екстремального туризму. Гірські лижі та сноуборд. Сноубордінг. Особливості географії гірськолижних курортів. Альпінізм.

Вимоги до засобів розміщення на гірськолижних курортах. Основні вимоги до гірськолижних курортів.

Характеристика основних гірськолижних курортів Австрії, Франції, Андорри, Швейцарії, Італії.

Перспективи розвитку гірськолижного туризму в Україні.

Повітряні види екстремального туризму. Парашутний спорт. Групова акробатика. Фрістайл. Скайсерфінг. BASE jumping. Польоти на повітряних кулях. Дельтапланеризм.

Екзотичні види екстремального туризму. Космічний туризм. Кайтсерфінг. Джайло туризм. Туризм на Північному та Південному полюсі.

ПЕРЕЛІК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.

Основна література

1. Бабкин А.В. Специальные виды туризма / А.В. Бабкин. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2008. – 252 с.
2. Безруков Ю.Ф. Рекреационные ресурсы и курортология: Учебное пособие / Ю.Ф. Безруков. – Симферополь, 1998. – 115 с.
3. Вяткин Л.А. Туризм и спортивное ориентирование: учебное пособие для вузов / Л. А. Вяткин, Е. В. Сидорчук. – 3-е изд. – М. : Академия, 2008. – 208 с.
4. Глобальная стратегия ВОЗ в области рациона и режима питания, физической активности и здоровья: консультативная встреча стран Европейского региона. – Копенгаген, 2003. – 140 с.
5. Грабовський Ю.А. Спортивний туризм: навчальний посібник Ю.А.Грабовський, О.В.Скалій, Т.В. Скалій. – Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 2009. – 304 с.
6. Дегтяр В.Д. Основи спортивно-оздоровчого туризму / В.Д. Дегтяр. – К.: Науковий світ, 2002. – 201 с.
7. Державна політика у сфері охорони здоров'я: кол. моногр.: у 2 ч. / [кол. авт.; упоряд. проф. Я. Ф. Радиш; передм. та заг. ред. проф. М. М. Білинської, проф. Я. Ф. Радиша]. – К.: НАДУ, 2013. – Ч. 2. – 484 с.
8. Драчева Е.Л. Специальные виды туризма. Лечебный туризм: учебное пособие / Е.Л. Драчева. – М.: КНОРУСС, 2010. – 152 с.
9. Кифяк В.Ф. Організація туризму: навч. посіб. / В.Ф. Кифяк. – Чернівці : Книги-XXI, 2008. – 344 с.
10. Козинець В.М. Безпека життєдіяльності у сфері туризму: навч. пос. / В.М. Козинець. – К.: Кондор, 2006. – 576 с.
11. Концепція розвитку туристичної та курортно-рекреаційної сфери Полтавської області / [За ред. Онішук Л.М.]. Управління з питань фізичної культури, спорту і туризму Полтавської обласної державної адміністрації. – Полтава: АСМІ, 2005. – С. 11.
12. Курилова В. И. Справочник для начинающего туриста / В. И. Курилова, Б. В. Сермеев. – Одесса: Маяк, 1990. – 184 с.
13. Кусков А.С. Курортология и оздоровительный туризм: учебное пособие / А.С. Кусков, О.В. Лыскова. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2004. – 252 с.

14. Курортні ресурси України / Під ред. проф. М.В. Лободи. – К.: Укрпрофоздоровниця; Тамед, 1999. – 195 с.
15. Кусков А.С. Туристское ресурсоведение / А.С. Кусков. – М.: Академия, 2008. – 208 с.
16. Лобода М.В. Основы курортологии / М.В. Лобода, Э.А. Колесник. – Киев: изд. Куприянова, 2003. – 512 с.
17. Любіцева О.О. Паломництво та релігійний туризм / О.О. Любіцева, С.П. Романчук. – К.: “Альтерпрес”, 2008. – 143 с.
18. Мальська М.П. Туристичний бізнес: теорія та практика : підручн. / М.П. Мальська, В.В. Худо. – 2-е вид. перероб. та доп. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 368 с.
19. Мальська М.П. Міжнародний туризм і сфера послуг: Підручник / М.П.Мальська, Н.В.Антонюк, Н.М.Ганич. – К.: Знання, 2008. – 661 с.
20. Масляк П.О. Країнознавство : підруч. для студ. та викл. вищ. навч. закл. / П. О. Масляк. – К.: Знання, 2008. – 292 с.
21. Проблеми розвитку туристичного бізнесу : монографія / За заг. редакцією Г.П. Скляра, В.Г. Шкарупи. – Полтава: ПУЕТ, 2013. – 233 с.
22. Про туризм. Закон України // Відомості Верховної Ради України (ВВР) – 1995. – №31. – С. 241.
23. Селуянов В.Н. Биологические основы оздоровительного туризма / В.Н. Селуянов, А.А. Федякин. – М.: СпортАкадемПресс, 2000. – 144 с.
24. Справочник туриста / Сост. В.В. Онищенко. – Харьков: Фолио, 2007. – 351 с.
25. Степанов Е.Г. Основы курортологии: Учебное пособие / Е.Г. Степанов. - Харьков: ХНАГХ, 2006. – 326 с.
26. Туризм и спортивное ориентирование: учебник / Авт.-сост. В.И. Гананольский. – М.: Физкультура и Спорт, 1987. – 240 с.
27. Федотов Ю.М. Спортивно-оздоровительный туризм: учебник / Ю.М. Федотов, И.Е. Востоков. – М.: Советский спорт, 2002. – 364 с.
28. Фоменко Н.В. Рекреаційні ресурси та курортологія: навч. посібн. / Н.В. Фоменко. – К.: Центр навчальної літератури, 2007. – 312 с.
29. Хорошуха М. Ф. Основы здоров'я: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / М. Ф. Хорошуха, О. О. Приймаков, В. Г. Ткачук. – К.: Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, 2009. – 373 с.
30. Христов Т.Т. Религиозный туризм / Т.Т. Христов. – М.:

Издательский центр «Академия», 2003. – 288 с.

31. Шандор Ф.Ф. Сучасні різновиди туризму : підручн. / Ф.Ф. Шандор, М.П. Кляп. – К.: Знання, 2013. – 334 с.

32. Щур Ю.В. Спортивно-оздоровчий туризм: навчальний посібн. / Ю.В. Щур, Ю. О. Дмитрук. – К.: “Альтерпрес”, 2003. – 232 с.

33. Щур Ю.В. Спортивно-оздоровчий туризм: навчальний посібн. – 2-е вид. перероб. та доповн. / Ю.В. Щур, Ю. О. Дмитрук. – К.: “Альтерпрес”, 2008. – 280 с.

Додаткова

1. 1000 + 1 совет туристу: Школа выживания / Авт.-сост. Н.Б. Садилова. – Минск: Современный литератор, 2005. – 352 с.

2. Бейдик О.О. Словник-довідник з географії туризму, рекреалогії та рекреаційної географії. – К. : Інститут туризму федерації профспілок України, 1998. – 130 с.

3. Благодатний П. Нестандартне обладнання для занять з техніки пішогодного туризму / П. Благодатний // Краєзнавство. Географія. Туризм. – 2006. – №35 – С. 23-24.

4. Волков В.В. Система збереження та зміцнення здоров'я нації / В.В. Волков, В.П. Корнійчук, К.Д. Хом'як та ін. – К.: “МП Леся”, 2007. – 120 с.

5. Зубалій М. Д. Пішогодний і лижний туризм / М. Д.Зубалій, В.С. Петровський. – К.: Здоров'я, 1984. – 128 с.

6. Ковалевич Е. Пішогодний туризм (Авторська програма) / Е. Ковалевич, Н. Белікова // Краєзнавство. Географія. Туризм. – 2006. – №35 – С. 19-22.

7. Некрасов С. А. Проблеми та перспективи розвитку спортивного туризму в умовах незалежної України / С.А. Некрасов, І. С. Некрасов // Гум. вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький держ. пед. ун-т ім. Г. Сковороди». Переяслав-Хмельницький: ПП «СКД», 2009. – С. 192.

8. Мулик К.В. Спортивний туризм як засіб рекреації / К.В. Мулик, В.В. Мулик // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету ім. Т.Г. Шевченка. Серія: педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт. – 2013. – Вип. 112 (1). – С. 237-240.

9. Пазенок В.С. Філософія туризму / В.С. Пазенок, В.К.Федорченко. – К.: Кондор, 2009. – 208 с.
10. Блистів Т.В. Теорія і практика туристичних походів: навчальний посібник. – Львів: НВФ "Українські технології", 2006. – 132 с.
11. Коструб А.А. Медицинский справочник туриста / А.А. Коструб. – М., 1990. – 153 с.
12. Мартынов А.И. Промышленный альпинизм / А.И.Мартынов. – М.: ТВТ Дивизион, 2004. – 272 с.
13. Правила змагань зі спортивного туризму. – К.: ВІС-А-ВІС, 2008. – 115 с.
14. Правила проведення туристських походів, експедицій і екскурсій з учнівською і студентською молоддю України / Збірник законодавчих та нормативних актів про освіту. – Вип. 2. – К., 1999.
15. Приступа Є.Н. Концепція вільного часу людини як важливої категорії рекреації / Є.Н. Приступа // Спортивна наука України. – 2008. – №35. – 9-22.
16. Про туризм. Закон України // Відомості Верховної Ради України (ВВР) – 1995. – №31. – С. 241.
17. Разумов А.Н. Здоровье здорового человека / А.Н. Разумов, В.А. Пономаренко, В.А. Пискунов. – М.: Медицина, 1996. – 315 с.
18. Серебрій В. Формування здорового способу життя засобами туризму / В. Серебрій // Краєзнавство. Географія. Туризм. – 2004. – №34 – С. 12-13.
19. Шимановский В. Ф. Питание в туристском походе / В. Ф. Шимановский. – М., 1986. – 173 с.